

garet/llogar) o bé si *llogar* era 'collocació, espai on es pot posar una cosa'. Sigui com vulgui el substantiu *llogar* és d'ús freqüent en Jaume I, Desclot i alguns dels escriptors del S. XIV, entre ells algun de tan tardà com l'autor del *Tuglat*; «qual avantura vos a a<s> sí aportat en est *llogar*?». Reixac (Q., 2.22).

També sovint en la locució en *llogar* de 'en comptes de': «constituïren en *llogar* dels ditz manemessors --- los ditz Juseus, constituïtz en *llogar* dels ditz manemessors ---» a. 1314 (*InvLC*, i p. p. Vidal, RLR xxx, 259). Però aviat se li observa tendència a mantenir-se millor (o bé únicament) amb el sign. de 'lloc habitat': «los balles dels *logars*» referint-se a certs convents, en un doc. ross. de 1310 (*InvLC*). En les *LlegRimSev*. ja potser es mostra així, si bé després ho reprèn amb aplicació general, a una illa: «Alcuns dien que Judes fo, / de prop Besers, d'un *logar* bo, / Escarioth és apellat, / mas certament quez él fo nat, / en Jerusalem la ciutats / --- / on poran ceyl infant gitar / --- van-se-n riba la mar / e-l cove fo empeguntat / am l'infan laïns --- / anava per la mar nadant / --- / e-l cov' ar<r> ibet ab aytant / en una ylla, ab l'enfant, / que d'Escarioth és apellada / --- / La regina d'ayceyl *logar* / sí s'anava, riba la mar / --- / e vec lo cove venir ---» (vv. 2, 48).

Alguna altra vegada té el valor de 'posició social, llinatge': «puy estec lo rey Meliadux en lo regne, sens mulyer, tro a 2 anys, e a cap de dos anys ell pres per mulyer una altra dona d'alt *logar* ---» (cita de PBohigas, RFE xvi, 288). Aviat, però, queda ja fixat en el sentit de 'població': «si-ls fils dels pageses o-ls pageses se-n partexen sens volentat del senyor de lurs locs, e puy <ara més concretament> habitaran en *logars* del Príncep, o de l'Esgleya, o de ric hom de Cathalunya ---», *Commemor. de P. Albert* (NCL, 180); «aquesta gent de Castelló --- ne d'aquests altres *logars* qui ací són entorn ---», Muntaner, § 138 (Casac. iv, 58.16) referint-se a Pau, Vilanova, Fortià etc. I encara en quedà alguna deixa en el vell romancer: «La mestre li dia: / —Quine rande 'n fia, / quine rande 'n fa? / —La rande més fina / qu'hi ha en tot <lo> llugà», MilàF (*Romillo.*, 2.1f., no en les altres versions, només en la B₁ recollida al Baix Maestrat, a La Jana, per això amb -e = -a).

En el S. xv fins en aquest ús tendia a quedar antiquat: perquè, en anar preponderant l'ús de *poble* i de *vila*, tirava això a concretar-se als poblets petits; i llavors, a conseqüència d'això, hom el substituï pel diminutiu *llogaret*. D'aquest ja en tenim alguns casos en el S. xv: «en esta ciutat molts preÿcs hi ha, mas als *logarets* de fora, no», StVicentF (*Quar.*, 157.159); «alloch de la Manresana que té lo bastard de Cardona --- e un *llugaret* que prop aquells té mossenyor Rodrigo de Bobadilla», *Ardits* (ii, 560), doc., si no m'enganyo, del tercer quart del S. xv (de fet la Manresana, poble grandet, està voltat de poblets minúsculs). *AlcM* i *DAg*. en citen també casos valencians de c. 1495 i 1542. «A cada *loguaret*: vicatim» en Busa-N. (1507, A-III-2.6f.); «y ha dos *llogarets* xichs, la hu cercha del altra», doc. de 1580 (referent als poblets d'Onzès i

Càldegues a Cerdanya), *InvLC*.

Aquest mot s'ha seguit usant fins avui, més o menys, a tots els dominis dialectals de la llengua, llevat el cat. central, on almenys no té gaire ús col·loquial, sobretot a Barcelona (on s'usa el descolorit i ambigu *poblet*); però s'hi ha mantingut vivaç en la llengua literària, com pertot: equivalent del fr. *hameau*, cast. *aldea*, al. *dorf*, angl. *hamlet*, ll. *viculus*, gr. *κώμιον*, rus *derevnje*; l'he sentit, però, en la conversa a molts llocs, tota la vida, i no recordo haver-lo oït mai altrament que amb -r- senzilla (si no és, i encara poc sovint, a algú de Bna., on com dic és mot artificial, i no sé si alguna rara vegada a algú de cap a l'Ebre).

No obstant es llegeix molt una forma *llogarret*, l'iniciador de la qual és el dicc. de Torra, ed. 1757: és la primera data de l'aparició d'aquesta variant alterada, contrària a la formació del mot; de Torra la copiaren Belv., Lab. i els diccs. posteriors (crec que ni tan sols s'ha tingut en compte la possibilitat que sigui una mera errada tipogràfica d'aquesta obra, on n'hi ha moltes).³ Des de llavors la imposen a tothom els correctors de català. El meu pare ja va haver d'esmenar alguna vegada aqueixa impertinent esmena del corrector de la impremta; a mi mateix, que vaig usar *llogaret* en una conferència de març 1967, impresa després durant l'expulsió que em va costar aqueixa conferència, m'ho va esmenar així un d'aquests magistèrculs de la llengua. Aplaudeixo que *AlcM* hagi gosat a la fi repellar aqueixa imposició.

En el Princ. ho han escrit amb -r- els millors escriptors, crec que tots els qui es corregeixen les proves. En rependre la nostra prosa ja l'usava el B. de Maldà (en el qual llegeixo una sola vegada *llogarret*, a *Excursions*, p. 80, però deu ser un cas més d'interpolació tipogràfica, perquè pertot usa la forma correcta): «més ensà, cerca de Figueras, la vila de Peralada, fortalesa, y població de Rosas a la vora del mar, la vila de Vilabertran --- y alguns *llogarets* ---», «después de la pujada, casi al cim dels Pirineus, se baixa y se troba un *llogaret* a mà esquerra ---» (llavors el Portús era molt petit), *Excursions* (pp. 85, 142).

Igual en els escr. Renaix.: «què significa Camprodon ni las Escaldas? --- Hi ha més salut escampada a Vallvidrera, al Coll y a la Font Groga, que en tots aqueixos *llogarets* que la veu del dia vol fer famosos», exclama el senyor Janet en *Plorant y Rient* d'EmVilanova (164.2f.); «les principals ciutats del mitxdia de Fransa y *llogarets* de la frontera», «cullerayres de Tortellà, parcers d'Oix y Baget y terralloners de les masies y *llogarets* de cinc hores a la rodona», MrnVayreda (*La Puny.* II, 63; I, 46; no cal dir que a l'ed. 4.ª, editorial Selecta, li ho han canviat en *llogarrets!*, pp. 56, 43); «la península es dilata --- i en ses viles o *llogarets* podia acampar folgadamente l'host catalana», Rubió i Lluch (*Misc. Prat de la Riba*, IEC 1925, I, 221); «una ciutat és cosa per essència diversa d'una vila o d'un *llogaret* camperol», Coromines (article de 1905, igual a l'ed. del diari, O. C., 1445a8, i el recordo en algunes altres obres seves).

En els altres països catalans? «Una partida de viles